

Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rfs uttalande om utkast till regeringsförslag om ändrande av lagstiftningen för det inkomstrelaterade pensionssystemet

Diarienummer: VN/3386/2025

PIOs kommentarer om nuläget

Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rf tar ställning till nuläget i utgående från pensionärers perspektiv.

Finland har ett välfungerande, stabilt och pålitligt inkomstrelaterat pensionssystem. Systemet baseras på inkomstrelaterade inbetalningar, fondering och pensionsförsäkringsbolagens självständiga roll. Modellen har fått erkännande i internationella jämförelser. Som exempel låg Finland fortfarande på en god åttonde plats år 2025 i Mercer CFA Institute Global Pension Index-jämförelsen av pensionssystem i olika länder. Pensionssystemet åtnjuter även förtroende bland medborgarna.

Rädslor kring befolkningens åldrande och pensionssystemets hållbarhet har till viss mån överdrivits i den offentliga debatten. Med tanke på höjningen av pensionsåldern och ökningen av arbetsbaserad invandring verkar det som att den arbetsföra befolkningen växer. Befolkningens intensivaste åldringsfas är redan över. De största åldersgrupperna, födda mellan 1945 och 1949, har redan gått i pension.

Det inkomstrelaterade pensionssystemet fungerar bra, men kombinationen av den utdragna bristen på ekonomisk tillväxt och den offentliga sektorns skuldsättning gör den övergripande situationen utmanande. Reformen för en starkare finansieringsbas är därför nödvändiga.

Det finns även övriga till pensionssystemet relaterade utvecklingsbehov. Ett av de viktigaste reformbehoven är kopplat till inkomstklyftor mellan pensionärer och skillnader i pension mellan könen. Enligt Pensionsskyddscentralen var den genomsnittliga pensionen 2 349 euro i månaden för män år 2024 och 1 893 euro för kvinnor år 2024. Det finns flera faktorer bakom könsskillnader i pensionerna och åtgärdandet av dem kräver mer än bara en reform av pensionssystemet. Klyftan måste jämnas ut genom att fokusera på förbättringar i arbetslivet, och i synnerhet genom lönejämställdhet. PIO betonar att samma arbete med samma erfarenhet och arbetsinsats bör resultera i lika löna oavsett kön. En lösning är familjeledighetsreformen, som jämnar ut familjebildandets karriäreffekter, men dess inverkan på pensioner förverkligas först längre in i framtiden.

Även om den ekonomiska välfärden för dem som lever på en inkomstrelaterad pension har förbättrats över tid, är fattigdom fortfarande ett problem bland pensionärer.

Ålderspensionsmottagare har sällan möjligheter att öka sin inkomst, vilket innebär att pensionsnivån är beroende av indexhöjningar. Enligt Eurostats definition var tröskeln för

fattigdomsrisk (60 % av medianen) år 2024 för ett enpersonshushåll cirka 18 310 euro i året, vilket motsvarar en månadsinkomst på 1 530 euro. Ungefär en tredjedel av pensionärerna, 38 % av kvinnorna och 28 % av männen, har pensionsinkomster under denna gräns. Av olika socioekonomiska grupper finns flest med låga inkomster just bland pensionärer, 231 000 personer vid slutet av 2023.

Utöver det lagstadgade inkomstrelaterade pensionssystemet vore det bra om medborgarna också förberedde sig för pension och ekonomiska förändringar på olika sätt enligt sina möjligheter. Under det här århundradet har skatteavdrag och förmåner för privata pensionsförsäkringar stegvis avskaffats. Från början av 2027 kommer skatteavdraget att avskaffas helt. Med tiden, när privata pensionsförsäkringar betalas ut, är de skattebelagda. Ekonomiska incitament behövs för att uppmuntra till ekonomiska förberedelser inför pensionen.

Vid tidigare reformer har det redan införts en livslängdskoefficient för att anpassa insamlingen av pensionsinbetalningar i relation till den förväntade livslängden. Således kan en slags stabilisator redan anses vara i bruk och balansera pensionsutgifterna. Medellivslängden som påverkar fastställandet av den lägsta åldern för ålderspension, har därtill fungerat som en slags stabilisator med tendens att höja pensionsåldern.

Det finns skäl att göra pensionärernas arbetsvillkor mera attraktiva. Fortsatt yrkeskarriär efter den lägsta pensionsåldern behöver uppmuntras exempelvis genom höjd pensionsinsamlingsprocent och lägre beskattning.

PIOs kommentarer om förändringsförslagen

Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO ser överenskommelsen om pensionsreform som en kompromiss där parterna har gjort eftergifter.

PIO rf anser att målsättningen att öka fondering av pensionsinbetalningar är bra. Det kommer att minska trycket på att höja pensionsavgifterna när pensionsutgifterna ökar. För upprätthållande av ett starkare stöd för pensionssystemet och dess finansiering är det till fördel om det går att undvika höjning av pensionsinbetalningarna. Det är viktigt att unga generationer i arbetslivet har tillit till pensionssystemet och sin framtida trygghet inom systemet.

Genom ökade investeringar och mera flexibel reglering är det möjligt att lätta på trycket att sänka pensioner eller höja pensionsavgifter. På lång sikt behöver den ökande avkastningen också resultera i pensionärers och finansiärers ekonomiska välbefinnande.

PIO anser att den föreslagna inflationsstabilisatorn är problematisk och därtill onödig. Det är sällsynt med höga ökningar av det inkomstrelaterade pensionsindexet i likhet med 2023 och 2024. Mellan 1995 och 2022 steg löneinkomsterna betydligt mer än pensionsindexet. Å andra sidan behöver också pensioner höjas vid hög inflation, för att pensionärer ska kunna hantera de ökade levnadskostnaderna.

Införandet av ett indextak skulle försvaga den upplevda rättvisan i pensionssystemet: taket skulle minska markanta höjningar, men det skulle inte kompensera för förlusterna. Om lönerna släpar efter prisutvecklingen eller om indexet utvecklas dåligt finns det ingen motsvarande korrektionsmekanism för dem som lever på pension. En person på pension bär fullt ut risken för inflation och strukturella förändringar, men gynnas inte av gynnsamma ekonomiska perioder. Indexbegränsaren gynnar entydigt löntagarna.

I värsta fall kan den föreslagna inflationsstabilisatorn leda till en situation där pensionärernas situation försämras kraftigt på grund av långvarig inflation och en kollaps i köpkraften. Även om inflationsstabilisatorns effekter har uppskattats som måttliga, bör långa perioder av försvagad köpkraft också hanteras med tillräcklig förutsägbarhet. För sådana perioder bör andra kompensationsåtgärder skapas för pensionärernas välbefinnande.

Indexnedskärningars effekter multipliceras, då varje nedskärning återspeglas negativt i pensionsnivån för resten av livet. De som lider är de som är pensionerade under lång tid (över 20–30 år) och som har större risk för ökade sjukvårdskostnader mot slutet av sina liv. Det ökar fattigdom och försörjningsproblem bland äldre åldersgrupper.

Vi anser också att en regelbaserad stabilisator är problematisk ur ett genusperspektiv, eftersom det relativt sett är låginkomsttagare som lider mest, och kvinnors pensioner i genomsnitt är lägre än männens.

Kommentarer gällande de specifika motiveringarna

Jämlikhetsaspekten i § 98 måste utvärderas mera ingående. Om förslaget genomförs kommer pensionerna att ha en tydlig skillnad till den allmänna inkomstutvecklingen. På lång sikt ökar det klyftan mellan inkomstnivåerna för arbetande och för pensionärer. Även om levnadskostnadsökningen delvis kompenseras, gynnas pensionstagare inte höjd produktivitet eller reallöneökning. I praktiken innebär detta att levnadsstandarden för en person som lever på pension i förhållande till resten av befolkningen minskar över tid.

Kommentarer om ikraftträdandet

Vi anser det rimligt att indexrestriktionen tillämpas från och med 2030, inte omedelbart.

Andra kommentarer och allmänna anmärkningar

Finländare lever och kan arbeta längre. Pensionärer deltar mer aktivt och mångsidigt i arbetslivet. Många vill fortsätta arbeta även efter pensionen.

Det är möjligt att arbeta samtidigt som man får ålderspension utan att det påverkar utbetalningen av pensionen. Ny pension intjänas för arbete som utförts upp till högsta pensionsålder. För egenföretagare tillfaller pensionen baserat på den bekräftade FöPL-inkomsten.

Dock måste den tilläggspension som tjänas in under ålderspensionen ansökas skilt, men inte förrän personen nått sin övre pensionsålder. Åldersgränsen är 68 år för dem födda 1957 eller tidigare, 69 år för dem födda mellan 1958 och 1961 och 70 år för dem födda 1962 eller senare.

I nuläget måste pensionärer vänta flera år innan de kan ansöka om sin tilläggspension som förtjänats in parallellt med ålderspensionen. Den intjänade pensionen kan enkelt bli outtagen. En pensionär kan dö före hen når den övre åldersgränsen, eller så kan en glömma bort att ansöka om en intjänad pension i väntan på den övre åldersgränsen.

Pensioner som införtjänas genom anställningsförhållanden som ingåtts och avslutas under ålderspensionen bör betalas ut före den nuvarande övre åldersgränsen. Om det finns en vilja att göra detta, finns det säkert en väg.

Indexjusteraren är en betydande principiell förändring i det inkomstrelaterade pensionssystemet. Urholkningen av indexskyddet skapar ett prejudikat där det inkomstrelaterade pensionsindexet kan begränsas utifrån löneutvecklingen. Det utgör ett hot om att framtida restriktioner som påstås vara tillfälliga eller tekniska kan utvidgas. Ifall förslaget genomförs försvagas både framtida och nuvarande pensionärers förtroende för indexskyddets beständighet.

Pensionärerna själva borde få vara mera delaktiga i pensionsreformen. Lagstiftarna har inte begärt något uttalande om det här förslaget från de nationella organisationerna som representerar pensionärer.